

МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ДО САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Мартинюк Ірина¹

¹Кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1644-5381>

UDC: 159.9 : 378.041-057.87

АНОТАЦІЯ

У статті акцентується увага на важливості розробки діагностичного інструментарію для дослідження готовності студентської молоді до самоосвітньої діяльності. Аналізуються наявні у психолого-педагогічній науці розробки зазначеної проблеми. Констатовано, що на сьогодні залишається відкритим питання методу дослідження готовності особистості до самоосвітньої діяльності. Запропоновано методику дослідження готовності студентів до самоосвітньої діяльності. Висвітлено теоретичне підґрунтя методики дослідження готовності студентів до самоосвітньої діяльності. У методиці пропонуються завдання уявити себе у десяти різних ситуаціях, що спонукають моделювати власну професійну самоосвітню діяльність. У розробці таких ситуацій були задані певні параметри, що слугували показниками готовності досліджуваних до самоосвітньої діяльності. Подано зміст методики дослідження готовності студентів до самоосвітньої діяльності. Описано сутність аналізу результатів методики. Обґрунтовано надійність та валідність методики. Зазначається, що запропонована методика діагностики готовності студентської молоді до самоосвітньої діяльності має хороші показники надійності та валідності і може застосовуватись у психолого-педагогічній практиці ЗВО.

Ключові слова: студентська молодь, готовність до самоосвітньої діяльності, методика дослідження, діагностика готовності до самоосвітньої діяльності, експериментальна ситуація.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасному світі важливою компетенцією людини є вміння навчатись упродовж життя, що, у свою чергу, підтримується розвинутою готовністю особистості до здійснення самоосвітньої діяльності. Для з'ясування міри необхідності застосування цілеспрямованих заходів з формування готовності студентської молоді до самоосвітньої діяльності та їх сутності важливо дослідити особливості розвитку цього утворення в студентів упродовж навчання в ЗВО. Звідси випливає необхідність розробки інструментарію, придатного для його діагностики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у

яких започатковане розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. В останні десятиліття ті чи інші аспекти проблеми розвитку готовності студентської молоді до самоосвітньої діяльності досить активно розроблялись представниками зарубіжної педагогічної науки: О. Глухова, Ю. Калугін, А. Крицька, Г. Лапшина, Г. Марковець, Ю. Опарін, Н. Песцова, Л. Теплих, О. Федорова, С. Юдакова, Т. Яковець. Відповідно, згаданими вченими так чи інакше зачіпалась проблема діагностики готовності до самоосвітньої діяльності, у контексті якої виокремлювались показники зазначеного утворення та розроблявся діагностичний інструментарій. Серед нього можна виокремити три групи методик: розроблені авторами анкети чи тести,

Address for correspondence, e-mail: editpsychas@gmail.com
Copyright: © Iryna Martyniuk

This is an Open Access journal, all articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0) License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material, provided the original work is properly cited and states its license.

аналіз результатів діяльності, спостереження, відомі методики, що досліджують дотичні до готовності до самоосвітньої діяльності психологічні утворення (Мартинюк, 2017).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. Детальний аналіз сутності застосовуваних методик та отримуваних з їх допомогою результатів засвідчив, що часто пропонувані в анкетах запитання, відповіді та їх інтерпретація є дискусійними щодо: а) їх відповідності показникам самоосвіти, самоосвітньої діяльності, б) коректності визначених пріоритетів щодо різних рівнів готовності до самоосвіти, в) вичерпності запропонованих варіантів відповідей щодо кожного конкретного показника. Окрім того, формулювання запитань не дають можливості з'ясувати, чи співвідносять студенти опанування фаху із самоосвітньою діяльністю. У більшості випадків запитання анкет спрямовані більше на перевірку розуміння досліджуваними сутності самоосвіти як такої чи на активізацію знань про самоосвітню діяльність. Однак, дискусійними залишаються такі їхні аспекти: а) визначені показники готовності до самоосвітньої діяльності, що виступають предметом дослідження згідно тексту анкет, б) запропоновані варіанти відповідей, що або обмежують спектр можливих відповідей, або ж є рівносильними щодо кожного із можливих рівнів готовності до самоосвітньої діяльності. Часто також автори подають прямі формулювання запитань анкети, що, на наш погляд, містить ризик активізації установки давати соціально бажані відповіді, або ж неправильного розуміння сутності самоосвіти взагалі. Уже поверхневий аналіз змісту деяких анкет дає підстави говорити про необхідність високого рівня розвитку рефлексивних умінь респондентів, а також спеціальних педагогічних знань (наприклад, для називання самоосвітніх умінь, методів роботи над статтею тощо) для отримання об'єктивних даних щодо їх готовності до самоосвітньої діяльності за такими запитаннями (Мартинюк, 2017).

Застосовуючи методи аналізу продуктів діяльності, спостереження, вище згадані вчені з'ясовують, на наш погляд, досить обмежене коло показників готовності до самоосвітньої діяльності (Мартинюк, 2017).

Звичайно, коректність застосування методів,

методик у вивченні готовності особистості до самоосвітньої діяльності визначається розумінням сутності цієї діяльності, її показників та характеристик, а також вибором конкретного її аспекту, що цікавить дослідника.

Українськими науковцями теж чимало уваги приділяється проблемі самоосвітньої діяльності, готовності до неї, саморозвитку особистості (Бурлука, 2005; Грабовець, 2004; Добровольська, 2016; Ємельнова, Аврамович, 2016; Малихін, 2000; Терещенко, 2000; та ін.). Зокрема, подається чітко визначене розуміння самоосвіти як специфічного інформаційно-забезпечувального виду діяльності, технології роботи з різноманітного роду текстами, системою відновлення, розширення і поглиблення раніше отриманих знань, засобу вторинної соціалізації, індивідуалізації, саморозвитку, самовдосконалення, самореалізації і самоконструювання особистості (Бурлука, 2005). Окреслюється механізм розвитку самоосвітньої діяльності як розв'язання протиріч між особистісним та груповим (соціетальним) знанням з провідною тенденцією – потягом до самореалізації та самовдосконалення (Грабовець, 2004). Однак питання діагностики готовності до такої діяльності у цих дослідженнях або не зачіпається, або ж пропонуються методи, що виявляють близькі до зазначеного утворення психологічні характеристики. Зокрема, Я. Сухенко розробила методику семантичного диференціалу для оцінки освітньої траєкторії особистості, що дає можливість з'ясувати систему смислів і ставлень людини до своєї освітньої траєкторії, досвіду її реалізації (Сухенко, 2018).

На підґрунті вище викладеного можемо констатувати, що на сьогодні залишається відкритим питання методу дослідження готовності особистості до самоосвітньої діяльності.

Мета статті. Мета статті – описати розробку інструментарію, придатного для діагностики готовності студентської молоді до самоосвітньої діяльності та його подальшого застосування у вивченні розвитку цього утворення в студентів упродовж навчання в ЗВО.

Наукове обґрунтування методології проведеного дослідження.

Під час розробки методики використовувались загальнонаукові методи: аналіз психолого-педагогічних джерел з проблеми готовності особистості до самоосві-

тньої діяльності та узагальнення наукових даних. У результаті було визначено таке розуміння готовності особистості до здійснення самоосвітньої діяльності: це стійке психологічне утворення, що інтегрує особистісні якості, здібності, мотивацію, знання, уміння, навички, необхідні для здійснення цієї діяльності, проявляється як налаштованість до самоосвіти і забезпечує її ефективність (у результаті чого виникає якісно новий стан особистості: нові знання, уміння, навички, нові особистісні якості, нові погляди та переконання) (Мартинюк, 2016).

При цьому нами було з'ясовано, що показниками готовності до самоосвітньої діяльності слугують: розуміння соціального та особистого значення самоосвіти, позитивна оцінка необхідності здійснення самоосвіти, стійкий пізнавальний інтерес у певній галузі знань та систематичні заняття з його задоволення, вміння самостійно ставити перед собою самоосвітні задачі та шукати шляхи їх вирішення, прояв ініціативи у пошуку необхідної інформації, її опрацюванні та використанні, в опануванні відповідних умінь та навичок та їх застосуванні, докладання вольових зусиль у процесі самоосвіти (пошук можливостей усунути перешкоди, чи знайти інші шляхи досягнення поставленої мети), позитивний емоційний фон під час здійснення самоосвітньої діяльності, емоційне піднесення у результаті пізнання нового, набуття нових знань, умінь, навичок, смислів тощо у процесі самоосвіти (Мартинюк, 2016).

У розробці методики були також застосовані спеціальні наукові методи психології: опитування – як форма методики; природній експеримент – як сутність пропонуваніх в методиці запитань; контент-аналіз – як метод обробки відповідей на запропоновані в методиці запитання; метод розщеплення та тест-ретест – як процедури перевірки надійності методики; метод кореляції Пірсона – як метод математичної обробки результатів; тест «Самооцінка здатності до самоосвіти і саморозвитку особистості» В. І. Андрєєва, КОТ, Опитувальник рефлексивності А. Карпова, тест СЖО Д. Леонтьєва, КОЗ, САМОАЛ, методика діагностики спрямованості учбової діяльності Т. Дубовицької, анкета «Моя самоосвітня діяльність» – для збору інформації про психологічні характеристики, близькі до сутності готовності особистості до самоосвітньої діяльності.

Для вивчення сформованості готовності студентської молоді до здійснення самоосвітньої діяльності, вираженості її окремих показників було розроблено опитувальник «Експериментальна ситуація». Виходячи з розуміння сутності готовності особистості до самоосвітньої діяльності, змістом опитувальника стали завдання уявити себе у різних ситуаціях, що спонукають моделювати власну професійноорієнтовану самоосвітню діяльність. У розробці таких ситуацій були задані певні параметри, що слугували показниками готовності досліджуваних до самоосвітньої діяльності. Зокрема, ситуація 1 спрямована на перевірку усвідомлення значущості самоосвіти, ситуація 2 – позитивної оцінки необхідності здійснення самоосвіти, ситуація 3 – стійкості інтересу, ситуація 4 – систематичності занять для задоволення пізнавального інтересу, ситуація 5 – самостійності у пошуку відповідей на актуальні питання, ситуація 6 – вміння самостійно ставити самоосвітні задачі, ситуація 7 – прояв ініціативи у пошуку нової інформації, її опрацюванні та використанні, ситуація 8 – наполегливість у подоланні перешкод на шляху оволодіння новим досвідом, докладання вольових зусиль у процесі самоосвіти, ситуація 9 – позитивний емоційний фон, задоволення під час здійснення самоосвітньої діяльності, емоційне піднесення у результаті пізнання нового, набуття нових знань, умінь, навичок, смислів тощо у процесі самоосвіти, ситуація 10 – результативність самоосвітніх актів.

Зміст методики «Експериментальна ситуація».

Уявіть собі наведені нижче ситуації та опишіть, як би ви діяли у них.

У вас з'явилась можливість влаштуватись на роботу, про яку ви давно мрієте. Але з'ясувалось, що ваших знань та вмінь недостатньо для того, щоб обійняти бажану посаду.

Ваші дії?

У вашому вищому навчальному закладі впроваджено новий підхід до викладання дисциплін вибіркового циклу: студентам повідомляють лише назву навчальної дисципліни, а її актуальні проблеми та шляхи опанування студент визначає сам, самотужки вивчає її основні питання, при цьому він має можливість регулярно консультуватись із викладачем і в кінці семестру

надає звіт про виконану роботу для отримання заліку.

Ваше ставлення до такого запровадження?

Ви маєте можливість вносити правки у навчальний план особисто для себе: змінювати навчальні дисципліни, їх кількість, тривалість вивчення, вносити нові дисципліни, а також змінювати систематичність занять.

Що би ви змінили?

До якої групи ви б хотіли потрапити, якби на вашому потоці відбувався розподіл на такі групи:

Група 1. Спеціалізована: сюди потрапляють студенти, які систематично займаються певною галуззю знань, і, за їх бажанням, їм буде надана можливість глибше і ширше пізнати предмет їх зацікавлення.

Група 2. Традиційна: до цієї групи потрапляють студенти, які займаються учбовою діяльністю у звичайному режимі.

Вивчення вашої улюбленої дисципліни через тиждень завершується, а через місяць ви підете на практику, де будуть потрібні знання і вміння з цієї дисципліни. Якими будуть ваші дії, якщо виявиться, що вам щось незрозуміло чи чогось важливого вам не розповідали на заняттях?

Ви влаштуєтесь на омріяну роботу у престижну компанію. На співбесіді вам повідомляють про те, що компанія зацікавлена у справжніх професіоналах, які постійно самовдосконалюються. Який план свого професійного саморозвитку ви могли б представити (конкретизуйте по пунктах)?

До якої підгрупи ви б хотіли потрапити, якби на вашому потоці відбувався розподіл груп на такі підгрупи:

Підгрупа 1. Ініціативна: у цій підгрупі студенти самі пропонують способи пошуку необхідної інформації до різних дисциплін і, відповідно, самостійно обирають спосіб її опрацювання; також самостійно пропонують місце проведення практичних занять, пропонують способи застосування здобутих знань та

вмінь.

Підгрупа 2. Традиційна: у цій підгрупі спосіб пошуку інформації та її опрацювання задається викладачем, а місце проведення практичних занять визначається навчальними програмами та навчальним планом.

Ви вирішили самостійно набути нових професійних знань та вмінь (поза навчальним планом). Однак, одна за одною обставини складаються так, що у вас не вистачає на це часу, у вас недостатньо коштів, з'являється хтось, хто не схвалює таке ваше рішення, ви зазнали невдачі уже під час перших кроків свого самостійного професійного зростання. Ваші дії?

Ви додатково багато працювали з певної дисципліни, дізнались набагато більше, ніж це вимагається навчальною програмою. Як ви будете себе почувати, якщо викладач з якихось причин не врахує це, виставляючи підсумковий бал?

Під час найближчої сесії усім студентам вашого потоку доведеться складати іспит з дисципліни «Моя самоосвіта». Про які свої успіхи чи невдачі на цій ниві ви б розповіли (конкретизуйте)?

За методикою «Експериментальна ситуація» на користь готовності до самоосвітньої діяльності свідчать відповіді:

- у ситуації 1 – у яких ідеться про те, що досліджуваний хоча б спробує самотужки набути знань та вмінь, яких йому не вистачає;

- у ситуації 2 – у яких зазначене ставлення позитивного характеру;

- у ситуації 3 – у яких зазначені дисципліни, які досліджуваний хотів би вивчати глибше, йдеться про регулярність навчальних занять (її збільшення чи дотримання регулярності), про збільшення кількості годин для певних дисциплін;

- у ситуації 4 – у яких обрано спеціалізовану групу;

- у ситуації 5 – у яких прийнято рішення про самостійний пошук необхідної інформації, додаткові способи опанування необхідних знань та вмінь;

- у ситуації 6 – у яких описано хоча б кілька пунктів плану свого професійного саморозвитку;

- у ситуації 7 – у яких обрано ініціативну групу;

- у ситуації 8 – у яких описано кілька з дій з подолання таких несприятливих обставин, або йдеться про те, що досліджуваний буде намагатись подолати їх;

- у ситуації 9 – у яких йдеться про те, що така діяльність сама по собі принесе досліджуваному позитивні почуття, переживання, безвідносно до її зовнішнього оцінювання;

- у ситуації 10 – у яких зазначено якісь позитивні результати самоосвітньої діяльності.

Наявність такого характеру відповідей у запропонованих ситуаціях оцінюється по одному балу за кожну і в сумі свідчить про міру прояву готовності до самоосвітньої діяльності (чим вищий бал, тим вищою є така готовність).

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

На етапі апробації методики дослідження готовності студентів до самоосвітньої діяльності перевірялась її надійність і валідність.

Зокрема, за допомогою методу розщеплення з'ясувалась надійність вимірювального інструменту. Досліджуваними виступили студенти денної форми навчання I–V курсів Національного університету біоресурсів та природокористування України, Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова загальною кількістю 293 особи. При цьому запитання методики були поділені на 2 рівні частини: 1-5 питань та 6-10. У результаті обчислень взаємозв'язку загального показника за методикою в цілому та кожної з окремих його частин було отримано статистично значущі ($p \leq 0,01$) високі показники коефіцієнта кореляції Пірсона: 0,879 – із питаннями 1-5 та 0,889 – із питаннями 6-10.

За допомогою прийому тест-ретест з'ясувалась стабільність досліджуваної ознаки. Досліджуваними виступили студенти I–V курсів різних факультетів Національного університету біоресурсів та природоко-

ристування України загальною кількістю 51 особа. Дослідження проводилось з інтервалом 1-2,5 місяці. У результаті обчислення взаємозв'язку показників первинного та повторного опитування було отримано статистично значущий ($p \leq 0,01$) високий показник коефіцієнта кореляції Пірсона: 0,82 (при $p \leq 0,01$).

Визначення константності отримуваних результатів здійснювалось за допомогою проведення методики на одній і ті ж вибірці досліджуваних різними дослідниками (інтервал між опитуваннями складав 2 тижні). Досліджуваними виступили студенти II курсу спеціальності «психологія» Національного університету біоресурсів та природокористування України. Кількість досліджуваних склала 50 осіб. У результаті обчислення взаємозв'язку показників первинного та повторного опитування було отримано статистично значущий ($p \leq 0,01$) високий показник коефіцієнта кореляції Пірсона: 0,8 (при $p \leq 0,01$).

Для визначення конвергентної валідності методики було проведено діагностику за тестом «Самооцінка здатності до самоосвіти і саморозвитку особистості» В. І. Андреева. Досліджуваними виступили студенти I–V курсів спеціальностей «психологія», «економіка підприємства», «маркетинг», «геодезія і землеустрій», «екологія», «автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології», «облік і оподаткування», «соціальна робота», «філологія (переклад)», «педагогіка вищої школи» Національного університету біоресурсів та природокористування України загальною кількістю 213 осіб. Отриманий показник кореляції Пірсона результатів обох методик 0,307 є статистично значущим (при $p \leq 0,01$). Це є свідченням того, що розроблена нами методика вимірює ту ж психологічну якість, що й еталонна.

Для визначення дискримінативної валідності нашої методики перевірялась відсутність її зв'язку з методиками, що визначають інші психологічні характеристики, близькі до досліджуваної чи її компонентів. Такими близькими психологічними характеристиками було визначено: загальний розумовий розвиток, рефлексію, осмисленість життя, організаторські здібності, потребу у саморозвитку, внутрішню мотивацію учіння. Відтак, були відібрані такі методики дослідження: КОТ (короткий орієнтовний тест), Опитувальник рефлексив-

ності А. Карпова, Тест СЖО Д. Леонтьєва, КОЗ (шкала організаторських здібностей), САМОАЛ (шкала потреби у пізнанні), Методика діагностики спрямованості учбової мотивації Т. Дубовицької. Дослідження проводилось протягом 2017-2018 н. р. серед студентів денної форми навчання I–V курсів Національного університету біоресурсів та природокористування України, Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (загальна кількість досліджуваних – 293 особи). Застосування коефіцієнту кореляції Пірсона засвідчило відсутність зв'язку показників готовності до самоосвітньої діяльності із показниками розумового розвитку ($r=0,079$) та з показником осмисленості життя ($r=0,051$); слабкий зв'язок показників готовності до самоосвітньої діяльності із показниками організаторських здібностей ($r=0,118$ при $p \leq 0,05$), рефлексивності ($r=0,169$ при $p \leq 0,01$), потребою у пізнанні ($r=0,172$ при $p \leq 0,05$) та середній зв'язок показників готовності до самоосвітньої діяльності із показниками внутрішньої мотивації учіння ($r=0,327$ при $p \leq 0,05$). Отримані показники кореляції результатів методики «Експериментальна ситуація» із зазначеними вище свідчить про те, що розроблена нами методика дає можливість діагностувати психологічне утворення, близьке до внутрішньої мотивації учіння, потреби у пізнанні, рефлексивності, організаторських здібностей, але не тотожне їм.

Для оцінки прагматичної валідності (а точніше – «поточної валідності») збирались дані щодо теперішнього прояву готовності до самоосвітньої діяльності досліджуваних. Зокрема, проводилось опитування про самоосвітню діяльність студентів. Їм пропонувалось обрати одну з відповідей, яка найбільш точно характеризує їхню навчально-пізнавальну діяльність:

Навчаючись у вищому навчальному закладі, я:

- а) цікавлюсь лише тією інформацією, що необхідна для здачі іспитів чи заліків;
- б) зацікавлений у вивченні певних дисциплін, і буває, що опрацюю набагато більше інформації, ніж це вимагається для іспитів чи заліків;
- в) активно цікавлюсь інформацією, що не пов'язана безпосередньо з дисциплінами, які викладаються

на нашому факультеті, і більше часу відводжу її опрацюванню, ніж програмовим завданням;

г) не відчуваю бажання дізнаватись щось нове, набувати нових вмінь і навичок у будь-якій галузі.

Як показник наявності самоосвітньої діяльності розцінювались відповіді б і в.

Застосування коефіцієнту кореляції Пірсона засвідчило наявність середнього зв'язку показників готовності до самоосвітньої діяльності студентів із показниками здійснення ними цієї діяльності ($r=0,451$ при $p \leq 0,01$).

Було проведено також більш детальний аналіз самоосвітньої діяльності досліджуваних за допомогою розробленої нами анкети «Моя самоосвітня діяльність» та перевірка зв'язку її загальних показників із показниками готовності до самоосвітньої діяльності досліджуваних. Наші попередні дослідження заявленої проблеми стали підґрунтям розуміння самоосвітньої діяльності як такої, що спонукається внутрішніми мотивами самовдосконалення та передбачає застосування спеціальних засобів пошуку і засвоєння соціального досвіду; критеріями її здійснення є: самостійність та ініціативність щодо пошуку та опанування соціального досвіду; стійкий пізнавальний інтерес, що підтримується метою; наявна особистісна значущість, часто пов'язана з практичною діяльністю людини (Мартинюк, 2015). Відповідно анкета містила запитання, спрямовані: а) на перевірку наявності мотивів самовдосконалення (та їхню сутність); б) на з'ясування того, чи здійснюється пошук та опанування нового соціального досвіду (і з допомогою яких способів); в) на перевірку самостійності та ініціативності у пошуку нової інформації та міри їх прояву; г) на з'ясування стійкості інтересу до певного досвіду та міри його вираження, наявності мети самоосвітньої діяльності; д) на виявлення особистісної значущості самоосвітньої діяльності для людини. Окрім того, анкета передбачала звіт студентів про «продукти» їхньої самоосвітньої діяльності.

Зміст анкети «Моя самоосвітня діяльність»:

Інструкція: Дайте, будь ласка, відповіді на запитання, обравши один із запропонованих варіантів. Лише у запитаннях 4,10,11 ви можете обрати декілька відповідей. Тут немає правильних і неправильних відповідей, будь-яка ваша щира відповідь є цінною. Тому від-

повідайте, не роздумуючи довго. Якщо ви вагатиметесь з приводу того чи іншого варіанту відповіді, обирайте той, що відображає ситуації, які частіше трапляються з вами.

– подане вище.

Якщо ви обрали відповідь «б» або «в», переходьте до наступних запитань цієї анкети.

2. Як часто ви самостійно щось пізнаєте, чогось навчаєтесь?

а) регулярно (тобто є певна періодичність у вашій самостійній пошуковій пізнавальній активності);

б) час від часу (тобто ваша пошукова пізнавальна активність залежить від якихось зовнішніх обставин, вашого настрою тощо).

3. Що спонукає вас пізнавати щось нове, набувати нових вмінь?

а) бажання іти в ногу з часом;

б) страх бути некомпетентним у чомусь;

в) бажання самовдосконалюватись;

г) свій варіант:

4. Яким чином ви самостійно набуваєте нових знань та вмінь?

а) читаю необхідну літературу;

б) користуюсь мережею Інтернет;

в) беру участь у різноманітних семінарах, тренінгах, навчальних курсах (за межами навчальних програм вищого навчального закладу);

г) свій варіант:

д) важко відповісти.

5. Хто зазвичай виступає ініціатором опанування вами нового знання, набуття нових вмінь?

а) значущі для мене люди (родичі, друзі);

б) я сам;

в) свій варіант:

6. Чи вдасться ви до допомоги інших, коли займаєтесь самоосвітою?

а) ні, намагаюсь впоратись з усім самостійно;

б) так, часто – мені потрібно, щоб хтось мене додатково стимулював чи допомагав долати труднощі;

в) інколи так – коли потрібна чиясь

підказка чи підтримка.

7. Яка характеристика найбільш точно відображає ваше ставлення до самостійного набуття знань, умінь та навичок?

а) мене уже тривалий час цікавить певна галузь знань / певна проблематика;

б) мені цікаво отримувати різноманітний соціальний досвід, тому предмет мого інтересу часто змінюється;

в) інтерес до самостійного пізнання певної галузі знань / практики виник у мене недавно, тому мені важко сказати, як довго він існуватиме і наскільки сильним буде.

8. Чого б ви хотіли досягти з допомогою самостійного набуття нового соціального досвіду?

а) свій варіант:

б) не знаю.

9. Що ви отримуєте завдяки своїй самостійній пізнавальній діяльності?

а) свій варіант:

б) важко відповісти.

10. Що дає вам підстави вважати, що ваша самостійна пізнавальна діяльність є результативною?

а) я набув нових знань/умінь/навичок (перелічіть їх):

б) я набув нових особистісних якостей (назвіть їх):

в) я набув нових поглядів, переконань (назвіть їх):

г) свій варіант:

д) важко відповісти.

11. Що може засвідчити результати вашої самостійної пізнавальної діяльності?

а) високі бали з навчальних дисциплін (назвіть їх):

б) отримані нагороди на конкурсах / олімпіадах / змаганнях (назвіть їх):

в) отримані сертифікати / посвідчення про успішне проходження певних семінарів, майстер-класів тощо (перелічіть їх):

г) мої творчі роботи (опишіть їх):

д) важко відповісти.

Як показники, що свідчать про позитивні про-

яви самоосвітньої діяльності оцінювались відповіді 2а, 3в, 4а-г, 5а, 6а,в, 7а, 8а, 9а, 10а-г, 11а-г.

Застосування коефіцієнту кореляції Пірсона засвідчило наявність вище середнього зв'язку показників готовності до самоосвітньої діяльності студентів із мірою здійснення студентами цієї діяльності ($r=0,530$ при $p \leq 0,01$).

Висновки з даного дослідження, перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, виявлені високі показники надійності вимірального інструменту, отримані методом розщеплення, константності результатів, а також статистично значущі показники конвергентної, дискримінативної та прагматичної валідності засвідчують, що розроблена методика діагностики готовності студентської молоді до самоосвітньої діяльності може застосовуватись у психолого-педагогічній практиці ЗВО.

Перспективою подальших досліджень цього напрямку є розробка методики діагностики структури готовності до самоосвітньої діяльності.

References:

- Burluka, O. V. (2005). Samoosvita osobystosti yak sociokul'turne yavyshe [Self-education of the individual as a sociocultural phenomenon]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Harkiv: Harkivs'ka derzhavna akademiya kul'tury [in Ukrainian].
- Grabovecz', I. V. (2004). Samoosvita yak integruyucha determinanta samorealizaciyi molodyh faxivciv u profesijnij diyal'nosti [Self-education as an integrating determinant of self-realization of young professionals in professional activities]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv: Kyivskiy nacional'nyj universytet imeni Tarasa Shevchenka [in Ukrainian].
- Dobrovol's'ka, A. M. (2016). Formuvannya v majbutnix likariv i provizoriv gotovnosti do samoosvity v mezhah rozroblenoyi modeli [Formation of future doctors and pharmacists readiness for self-education within the developed model]. *Nauka i osvita – Science and education*, 10, 138 [in Ukrainian].
- Yemel'yanova, D. & Avramovych L. (2016). Formuvannya samoosvitn'oyi inshomovnoyi kompetentnosti majbutnih uchyteliv fizyky' [Formation of self-educational foreign language competence of future physics teachers] // *Nauka i osvita – Science and education*, 10, 162 [in Russian].
- Kuzikova, S. B. (2015). Fenomenologiya samorozvytku v psyhosocial'nij genezi osobystosti: sub'yektnyj pidhid [Phenomenology of self-development in the psychosocial genesis of personality: a subjective approach] / *Osobystist' u rozvytku: psykologichna teoriya i praktyka* [Personality in development: psychological theory in practice]: monografiya / Za red. S. D. Maksymenka, V. L. Zlyvkova, S. B. Kuzikovoyi. Kyiv – Sumy: Vyd-vo SumDPU, 295–318 [in Ukrainian].
- Malyxin, O. V. (2000). Formuvannya u majbutnih uchyteliv potreby u profesijnij samoosviti [Formation of future teachers' need for professional self-education]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Harkiv: Harkivskiy derzhavnyj pedagogichnyj universytet im. G. S. Skovorody [in Ukrainian].
- Martynyuk, I. A. (2015). Sutnist' ponyattya "samoosvitnya diyal'nist' osobystosti" [The essence of the concept of "self-educational activity of the individual"] // *Teoretychni ta prykladni problemy psykholohiyi : zb. nauk. prac' – Theoretical and applied problems of psychology*. 2, №3(38), 204–217 [in Ukrainian].
- Martynyuk, I. A. (2016). Sutnist' gotovnosti osobystosti do samoosvitn'oyi diyal'nosti [The essence of a person's readiness for self-educational activities] // *Problemy suchasnoyi psykholohiyi – Problems of modern psychology*, 34, 327–353 [in Ukrainian].
- Martynyuk, I. A. (2017). Metody diagnostyky gotovnosti osobystosti do samoosvitn'oyi diyal'nosti [Methods of diagnosing the readiness of the individual for self-educational activities] // *Visnyk Kyivskogo nacional'nogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Seriya Psykholohiya" – Bulletin of the Taras Shevchenko National University of Kyiv, Psychology series*, 1 (6)/2(7), 96–99 [in Ukrainian].
- Radchuk, G. K. (2015). Psykholohiya aksiogenezu osobystosti v konteksti vyshhoji profesijnoyi osvity [Psychology of personality axiogenesis in the context of higher professional education] / *Osobystist' u rozvytku: psykologichna teoriya i praktyka* [Personality in development: psychological theory in practice]: monografiya / Za red. S. D. Maksymenka, V. L. Zlyvkova, S. B. Kuzikovoyi. Kyiv – Sumy: Vyd-vo SumDPU, 319–339 [in Ukrainian].
- Suxenko, Ya. (2018). Semantichnyj dyferencial dlya ocinky osvitn'oyi trayektoriyi osobystosti [Semantic differential for assessing the educational trajectory of the individual] // *Psycholingvistyka – Psycholinguistics*, 24, 1, 320–343 [in Ukrainian].
- Tereshhenko, N. M. (2000). Formuvannya u pidlitkv gotovnosti do samoosvity v umovax modul'nogo navchannya [Formation of adolescents' readiness for self-education in the conditions of modular learning]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv: Instytut pedagogiky APN Ukrayiny [in Ukrainian].
- Frycyuk, V. A. (2016). Diagnostyka gotovnosti majbutnix pedagogiv do samorozvytku [Diagnosis of readiness of future teachers for self-development] // *Nauka i osvita – Science and education*, 10, 189 [in Ukrainian].

Iryna Martyniuk

Ph.D. in Psychological Science, Assistant Professor, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv (Ukraine)

THE METHOD EXAMINING STUDENTS' READINESS FOR SELF-EDUCATION

ABSTRACT

The article focuses on the importance of diagnostic tools studying students' readiness to self-education. The available psychological-pedagogical scientific developments on this problem are analyzed. Today, the question of an effective method examining a person's readiness for self-education remains open. A new method studying students' readiness for self-education is presented. The theoretical basis for the proposed method is highlighted. The method included the task to imagine oneself in ten different situations that stimulate to model students' professional self-educational activities. Certain indicators were determined that described the respondents' readiness to self-education. In particular, the situation 1 verified the respondents' awareness of the significance of self-education, the situation 2 assessed their need for self-education, the situation 3 assessed stability of the interests, the situation 4 assessed students' systematic work to satisfy their cognitive interests, the situation 5 assessed students' independence in finding answers to relevant issues, the situation 6 did their ability to set independently self-educational tasks, the situation 7 evaluated students' initiative in searches for new information, its processing and use, the situation 8 did students' persistence in obstacle overcoming for new experience mastering, their volitional efforts during self-education, the situation 9 revealed the respondents' positive emotional background, satisfaction during self-education, emotional uplift because of acquired new knowledge, skills, meanings etc. as a result of self-education, the situation 10 assessed the effectiveness of students' self-education acts. We describe how to analyse the results obtained with the presented method. The method validity is substantiated. The proposed method examining students' readiness for self-education has good reliability and validity and can be applied in psychological-pedagogical practice at universities.

Key words: student, readiness for self-education, research method, examination of readiness for self-education, experimental situation.

Мартынюк Ирина Анатольевна

Кандидат психологических наук, доцент, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, г. Киев (Украина)

МЕТОДИКА ИССЛЕДОВАНИЯ ГОТОВНОСТИ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ К САМООБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

АННОТАЦИЯ

В статье акцентируется внимание на важности разработки диагностического инструментария для исследования готовности студенческой молодежи к самообразовательной деятельности. Анализируются имеющиеся в психолого-педагогической науке разработки указанной проблемы. Констатировано, что на сегодняшний день остается открытым вопрос метода исследования готовности личности к самообразовательной деятельности. Предложена методика исследования готовности студентов к самообразовательной деятельности. Освещены теоретические основы методики исследования готовности студентов к самообразовательной деятельности. В методике предлагаются задания представить себя в десяти различных ситуациях, побуждающих моделировать собственную профессиональную самообразовательную деятельность. В разработке таких ситуаций заданы определенные параметры, служащие показателями готовности исследуемых к самообразовательной деятельности. В частности, ситуация 1 направлена на проверку осознание значимости самообразования, ситуация 2 – положительной оценки необходимости осуществления самообразования, ситуация 3 – устойчивости интереса, ситуация 4 – систематичности занятий для удовлетворения познавательного интереса, ситуация 5 – самостоятельности в поиске ответов на актуальные вопросы, ситуация 6 – умение самостоятельно ставить самообразовательные задачи, ситуация 7 – проявление инициативы в поиске новой информации, ее обработке и использовании, ситуация 8 – настойчивость в преодолении препятствий на пути овладения новым опытом, приложения волевых усилий в процессе самообразования, ситуация 9 – положительный эмоциональный фон, удовольствие при осуществ-

лении самообразовательной деятельности, эмоциональное подъема в результате познания нового, приобретения новых знаний, умений, навыков, смыслов и т.д. в процессе самообразования, ситуация 10 – результативность самообразовательную актов. Дано содержание методики исследования готовности студентов к самообразовательной деятельности. Описана сущность анализа результатов методики. Обоснованы надежность и валидность методики. Отмечается, что предложенная методика диагностики готовности студенческой молодежи к самообразовательной деятельности имеет хорошие показатели надежности и валидности и может применяться в психолого-педагогической практике заведений высшего образования.

Ключевые слова: студенческая молодежь, готовность к самообразовательной деятельности, методика исследования, диагностика готовности к самообразовательной деятельности, экспериментальная ситуация.

Дата отримання статті: 21.08.2020
Дата рекомендації до друку: 20.09.2020
Дата оприлюднення: 30.09.2020